

Stalin razgalil zakulisne spletke zapadnih držav

Udaril je po vojnih hujskačih, ki namenoma zavlačujejo rešitev berlinske krize, da zvrnejo krivdo na Rusijo in poženejo svet v tretje svetovno klanje. Churchill glavni podpihovalec vojne

Moskva, 30. okt. — Sovjetski premier Stalin je obdolžil Ameriko in Anglijo, da se pripravljata za novo vojno, ampak ta prizadevanja se bodo izjalovila.

Stalin je rekel, da ljudske sile, ki želijo mir, so premočne, da bi dovolile vojnemu hujskačemu pogratu svet v grozote novega masnega ubijanja.

Premier Stalin je podal svojo izjavo kot odgovor na vprašanje Pravde, uradnega glasila komunistične stranke. V svoji izjavi je Stalin direktno imenoval bivšega angleškega premierja Winston Churchill kot "glavnega podpihovalec vojne". Dalje je Stalin rekel, da bodo ljudstva zavržla Churchillove "učence agresije", katerih ni imenoval, kakor je angleško ljudstvo zavržlo Churchilla.

Ameriko in Anglijo je obdolžil, da sta dvakrat zavržli rešitev berlinske krize z Rusijo. "Debata v varnostnem svetu Združenih narodov je bila navadna igra agresije, ki so jo uporabili anglo-ameriški in francoski vladajoči krogi," je rekel Stalin.

Dalje je Stalin naglasil, da se podpihovanci nove vojne najbolj boje, da pride do sporazuma med Sovjetsko zvezo in zapadno Evropo, "kajti to bi izpodkopalo tla vojnemu hujskačemu."

"Kar oni hočejo," je poudaril Stalin, "ni sporazum in kooperacija, temveč le razpravljanje o sporazumu in sodelovanju, da se vrže krivda na Rusijo s prepričenjem sporazuma in da 'do kažejo', da sodelovanje ni mogoče."

Frederick Kuh, poročevalec čikaškega Sun-Timesa in dober poznavalec političnih in ekonomskih razpletkov, piše iz Pariza, da je Stalin ves čas "mrzle vojne" stal ob strani in celo skušal oblažiti napetost med vzhodom in zapadom. Stalin je tudi javno izjavil, da ruski sistem in zapadni kapitalizem lahko shajata drug poleg drugega.

"Sedaj je Stalin prvič opozoril rusko ljudstvo, ki šteje 190.000.000 prebivalcev, da Amerika in Anglija instigirata novo vojno," piše Kuh. Stalin je javno obsodil Ameriko in Anglijo, da politika njihovih voditeljev je agresivnost in priprave za novo vojno.

"Te obdolžitve kažejo na resnost situacije, s katerimi je Stalin pokazal na nevarnost sedanjega svetovnega položaja in naglo jadrnanje v novo vojno, v katero sedaj tirajo svet zapadne sile," pravi Kuh.

"Ameriški, angleški in francoski delegati na skupščini Združenih narodov so izrazili dvom glede Stalinove izjave, da ima argentinski delegat Juan Bramuglia pismen predlog ali dogovor, na katerega je pristal ruski delegat Andrej Vinsinski, ki nalašč zavlačujeta berlinsko krizo, z namenom, da se jima posreči zvrniti vso odgovornost in krivdo na sovjetsko Rusijo."

Skratka — Stalin je s svojo izjavo razgalil mahinacije anglo-ameriških politikov in diplomatov, ki se igrajo z usodo sveta. Razgalil je spletke, zavlačevanje in odlašanje zapadnih sil, predvsem Amerike in Anglije, ki očitno nočejo končati berlinske krize, ker čutita, da bosta z njo napeljali vodo na svoj mlin.

Ameriški delegat Jessup je v Moskvi rekel, da je bila resolucija za rešitev berlinske krize pripravljena in da jo je Italija odobrila, dostavil pa je, da ta resolucija, ki so jo predložili "nevtralne" države, ni vsebovala sporazuma. Njegova izjava temelji na izbegavanjih.

"Nevtralne" države, članice varnostnega sveta, so Kitajska, Kanada, Belgija, Argentina, Kolumbija in Sirija. "Ta šestorica," je rekel Stalin, "podpira politiko agresije, politiko nove vojne."

Jugoslovanska vlada protestira

Amerika in Anglija kršili mirovno pogodbo glede Trsta

Pariz, 31. okt. — Jugoslovanska vlada je vložila oster protest pri varnostnem svetu Združenih narodov proti Ameriki in Angliji z obdolžitvijo, da sta brezobzirno kršili tri točke mirovne pogodbe z Italijo glede Trsta.

Jugoslovanski protest je obdolžil zavezniško vojaško oblast v Trstu, da prejema denarno pomoč na podlagi Marshallovega načrta, kar je proti mirovni pogodbi, ki določa, da se zunanji interesi ne smejo vmešavati v zadeve Svobodnega tržaškega ozemlja.

Dalje, da je zavezniška vojaška vlada dala volilno pravico osebam, ki so stare 21 let in ki so bile italijanski državljani 15. sept. 1947, ko je tržaško ozemlje postalo "neodvisno", ne pa osebam, ki so živele na tem ozemlju 10. junija 1940, ko je Italija stopila v vojno, kakor je določeno v mirovni pogodbi.

Tretja obdolžitev pravi, da je zavezniška vojaška vlada 22. sept. podpisala finančni sporazum z italijansko vlado, da bo Italija dala finančno pomoč obli A (Trst z okolico) in da je dala zavezniški vojaški vladi \$6.000.000 kredita za poslovno leto 1948-49. Jugoslovanska vlada trdi, da je ta sporazum uničil neodvisnost tržaškega ozemlja, ki je vsled tega postalo "del italijanskega ozemlja."

Jugoslovanski protest zahteva, da varnostni svet zavre zaključke zavezniške vojaške vlade v anglo-ameriški coni tržaškega ozemlja glede pomoči Marshallovega načrta, volilne pravice, ki naj vključijo vse osebe, katere so živele na ozemlju leta 1940 in da naj razveljavi finančno pogodbo z dne 22. sept.

Parizu izjavil, da je bila resolucija za rešitev berlinske krize pripravljena in da jo je Italija odobrila, dostavil pa je, da ta resolucija, ki so jo predložili "nevtralne" države, ni vsebovala sporazuma. Njegova izjava temelji na izbegavanjih.

"Nevtralne" države, članice varnostnega sveta, so Kitajska, Kanada, Belgija, Argentina, Kolumbija in Sirija. "Ta šestorica," je rekel Stalin, "podpira politiko agresije, politiko nove vojne."

Ameriški delegat Jessup je v Moskvi rekel, da je bila resolucija za rešitev berlinske krize pripravljena in da jo je Italija odobrila, dostavil pa je, da ta resolucija, ki so jo predložili "nevtralne" države, ni vsebovala sporazuma. Njegova izjava temelji na izbegavanjih.

"Nevtralne" države, članice varnostnega sveta, so Kitajska, Kanada, Belgija, Argentina, Kolumbija in Sirija. "Ta šestorica," je rekel Stalin, "podpira politiko agresije, politiko nove vojne."

Ameriški delegat Jessup je v Moskvi rekel, da je bila resolucija za rešitev berlinske krize pripravljena in da jo je Italija odobrila, dostavil pa je, da ta resolucija, ki so jo predložili "nevtralne" države, ni vsebovala sporazuma. Njegova izjava temelji na izbegavanjih.

Domače vesti

Smrt članice št. 1 SNPJ

Chicago.—V nedeljo je umrla članica društva 1 SNPJ Magdica Bruchee. Pobrila jo je jetika. Ob smrti ji je bilo 45 let. Zapusča soproga, dve hčeri, dva brata, kakor tudi več sorodnikov v stari domovini. Rojena je bila v Mirkovcu pri Sv. Ivanu Zelina na Hrvaškem. V Ameriko je prišla l. 1921. Njeno truplo leži v pogrebem zavodu Golice, 6217 Ashland ave. Pogreb se bo vršil v sredo ob devetih zjutraj.

Nov grob v Chicagu

Chicago.—Dne 31. okt. je umrla Anna Ulchar, članica krožka 9 Progresivnih Slovencev. Članice so prešene, da se udeležijo pogreba, ki se vrši v sredo ob 1:30 pop. iz pogrebnega zavoda na 6126 W. Roosevelt rd.

Nov grob v Detroitu

Detroit.—Po dolgi bolezni je umrl Joseph Falle, član društva 518 SNPJ, star 56 let, doma iz Pustopolja v Zadreški dolini, Štajersko. V Ameriko je prišel pred 37 leti k svojemu očetu v Grafton, Wis. Tukaj zapuša ženo, hčer in sestro, v starem kraju pa očeta in sestro, katerim društvo izreka iskreno sožalje.

Iz Clevelanda

Cleveland.—V stari kraj so se zadnje dni podali sledeči Clevelandčani: Anton Lesar v Privorico, Frank in Mary Rešavter v Divačo, Josip Jekpo in žena v Topolec pri Ilirski Bistrici, Marko Basar v Karlovac, Ivka Fiedler v Zagreb, iz Detroita pa Louis Gorenc v Dolnje Radovlje pri Bučki. V New York, kjer so se vkrcali na jugoslovanski parnik Radnik, jih je spremljal August Kollander.—Pri družini Joseph in Dora Kastelic iz Euclida so se oglasile rojnice in pustile prvorojenčka.—Louis Kryalna se nahaja v bolnišnici Policlinic, kjer se je moral podvreči operaciji.

Australija za povečanje produkcije

Melbourne, Avstralija.—Joseph B. Chifley, predsednik avstralske vlade, je pozval vladno strokovnih uradnikov, naj povečajo splošno produkcijo. Unjskim zastopnikom je rekel, da Marshallov načrt predstavlja glavno pomoč za okrevanje zapadne Evrope, ampak to še ne zadostuje. "V prizadevanjih, da se pomaga rešiti evropske probleme za obnovo, se mora dvigniti avstralska produkcija hrane in važnega materiala," je rekel Chifley. Dalje je rekel, da ekonomska obnova zapadnih evropskih držav odvisna od sodelovanja britskih dominijonov.

Malajsko ljudstvo pod železno peto

Izkoriščanje in zatiranje domačinov

Singapore.—(ALN)—Lent policaji, grobi domačinski vojaki, glasni mladi britski vojaki in brutalni britski plantažniki — vse to skupaj je potisnilo Malajo v tiste čase, ko je domačinsko prebivalstvo ječalo pod japonsko okupacijo.

Tisoče unijskih voditeljev in tudi mladih kritikov britskega režima je bilo aretiranih zato, ker monopolistični baroni kavčuka in kositra držijo s silo ljudstvo v revščini in podjarmljenju. Vsekakor se niso naučili, da je strahoviti britski poraz, ki so ga doživeli od Japoncev, razgalil vso bankrotno naravo kolonialnega sistema.

Nove britske čete, ki so dospjele sem pred kratkim, so še "prezelene", da bi vedele, kako je treba "civilizirati" domačine. Največ brutalnega dela proti ljudstvu opravi domača policija, ki je sedaj v službi angleške vlade, za časa vojne pa je služila Japoncem.

Japonci so domačinsko policijo izvežbali po svoje in jo povečali. Pri vežbanju so jih naučili najbrutalnejših metod, vključevši nekaterih japonskih trpinčenj. Britska vlada je obljubila, da bo "počistila" s policijskimi brutalneži, ampak ostalo je le pri obljubah, češ, da bi masne odslovitve policajev znižale policijsko moralo.

V kavarneh se policajo odprto bahajo s trpinčenjem takozvanih komunistov. Slab glas policije je prisilil britsko vlado, da je ponudila razne vabe za vpisavanje v vojaške kontingente, ki gredo v Malajo.

Do sedaj niso bile britske čete zapletene v napade na domačine, ampak napredni elementi čet, da se bodo kmalu ponovili slučaj iz leta 1946, kajti britskim četam rečejo, da gredo na sovražno ozemlje. Ironija je v tem, da lokalni evropski trgovci in bogataši, zaradi katerih so prišli vojaki sem, "da jih zaščitijo pred teroristi," ne pustijo britskim vojakom v klube in hotele.

Slučne razmere kot na Malaji, kjer je izkoriščanje v cvetju, vladajo tudi v drugih kolonijah v Aziji in Afriki. Masni dobički so glavni princip vladajočih.

Nacijski špijon obsojen v zapor

Varšava.—Charles Whitehead, bivši namestnik v britskem poslanstvu, je bil obsojen na štiri leta zapore na obtožbo, da je bil nacijski špijon za časa okupacije Poljske. Whitehead, ki je star 35 let, je poljski državljani britskega porekla. Rekel je, da je neozložen, predložena evidenca pa je dokazala krivdo.

Dodatna milijarda v pomoč zapadni Evropi

Prvotnih pet milijard ne zadostuje za izvajanje Marshallovega načrta. Odobritev odvisna od kongresa in predsednikovega priporočila

Washington, 30. okt. — Upravitelj urada za pomoč zapadni Evropi so izjavili, da bodo vprašali kongres za nadaljno pomoč v izvajanju Marshallovega načrta. Zahtevali bodo eno milijardo in 200 milijonov dolarjev, kar bo morda zadostovalo za dobo od aprila do junija.

Vsota 5 milijard in 55 milijonov dolarjev se bo izčrpala do konca marca — 12 mesecev po pričetku Marshallovega načrta. Vse te milijarde gredo za ekonomsko obnovo zapadne Evrope — v brezno, ki nima dna.

Prvotna vsota petih milijard je bila določena za dobo 15 mesecev, namreč do 30. junija leta 1949, predsednik Truman pa ima moč, da se vsota porabi v 12 mesecih, ako potrebno.

Ze preteklega avgusta je Truman namignil, da bo potrebna nadaljna pomoč v vsoti ene milijarde dolarjev, kajti potreba ekonomske pomoči zapadnim evropskim državam je večja kot se je prvotno mislilo.

Uprava ekonomske kooperacije v zapadni Evropi je naznanila, da so tri države podpisale posojilne pogodbe na podlagi Marshallovega načrta. Te so Danska, Švedska in Irska. Pred nekaj dnevi so bile odrezane od nadaljnih pomoči, ker niso podpisale zadevnih pogodb.

Ostale države, ki še niso podpisale pogodb, so Francija, Italija, Norveška, Belgija, Holandska in Turčija. To bodo storile v prihodnjih dneh, sicer ne bodo deležne nadaljnih podpore.

Paul Hoffman, glavni upravitelj Marshallovega programa, je izjavil, da drugo leto ekonomske pomoči zapadni Evropi ne bo zahtevalo nadaljnjih milijard; zadostovala bo že prej določena vsota.

Največji kos potice v obliki dolarjev od Marshallovega načrta dobe Anglija, Francija in beneluške države v zapadno Nemčijo vred. Te države tvorijo glavno silo v boju proti vzhodnim državam.

V zvezi z ekonomsko pomočjo zapadni Evropi je stopila v

Jugoslavija omejila železniški promet

Belgrad, 30. okt. — Državno ravnanstvo železnice je naznačilo, da je začelo ustavljati ves osebni in tovorni promet na vseh železniških prevezalcah se bo samo hrana in drugo potrebno blago. Dne 4. nov. se bo promet delno obnovil. Kot vzrok za omejitve železniskega prometa se navaja stavka francoskih rudarjev. Na zborovanju prvega kongresa Združenih strokovnih uradnikov je bila sprejeta resolucija, ki izraza solidarnost s francoskimi rudarji in vabi jugoslovanske delavce naj s prispevki pomagajo francoskim stavkarjem.

Fordova zapuščina znaša \$386,579,104

Detroit.—Henry Ford, ki je umrl 7. aprila 1947, je zapustil ogromno imovino, ki se cenila na \$386,579,104. Njegovo osebno premoženje znaša \$5,159,104, ostala imovina pa je v delnicah raznih vest in bonih. Njegovo premoženje v Michiganu znaša \$28,398,143. Večino svojega premoženja je zapustil svoji vdovi, ki jo je dal pod kontrolo nad ogorčeno Fordovim kraljestvom Ford Motor Co. svojemu vnuku, ki je sedaj predsednik te družbe.

osprejke eksportna - importna banka, ki bo vodila finančne transakcije z državami zapadne Evrope. Ta banka je razkrila, da je Danska sklenila novo pogodbo glede izmenjave denarja za preje to blago.

Naznanilo dostavlja, da bo danska vlada plačevala za dostavljeno blago na podlagi Marshallovega programa v danskih kronah, ne v ameriških dolarjih, kar je pač velika olajšava za Dansko.

Vse transakcije z evropskimi državami, ki prejemale ekonomsko pomoč, vršijo ameriške banke in finančni zavodi na Wall streetu v New Yorku in njihove večje podružnice. Razume se, da se jih primejo ogromni dobički, kajti obresti so dokaj visoke.

Milijarde dolarjev, ki so bile določene za Marshallov program, plačujejo ameriški davkoplačevalci. Namen načrta je v glavnem — "zaježitev" komunizma."

Vojaštvo zatrla izgrede v Nemčiji

Sledili so shodu proti draginji

* Stuttgart, Nemčija, 30. okt. — Ameriška vojaška policija je se morala poslužiti tankov in kavalerije proti Nemcem, da je razpršila izgreznike, ki so demonstrirali proti visokim cenam v Stuttgartu, ki je v ameriški zasedbeni coni.

Prvič po zaključanju vojne se je zgodilo, da so se Nemci postavili proti ameriškim četam. Dva ameriška vojaška policajca sta bila ranjena v izgredu in dva nemška policaja ter več demonstrantov. Nobenega strela ni bilo oddanega. Nemška policija je aretirala 20 oseb.

Izgredi so sledili masnemu shodu, katerega se je udeležilo okrog 40.000 delavcev, ki so oklicali dveurno stavko. Shod se je mirno končal, nato pa se je zbirala množica ljudi pred novimi prodajalnami, ki v oknih razkazujejo luksuzno blago. Več izloženih oken je bilo ubitih v izgredu.

Več kot sto nemških policajev se skušalo pomiriti izgreznike, ki so policijo napadli s kamenjem in koli. Na pomoč je prihitela ameriška vojaška posadka, ki pa se je morala umakniti. Na lice mesta so prihiteli dodatne ameriške posadke, ki so končno razpršile izgreznike.

Izgrezniki so pozdravili ameriške vojake z roganjem, vpitjem in izvajanjem, nato pa jih napadli s kamenjem in steklenimi ploščami. Množica je bila razjarjena in je kazala sovražnost napram ameriškim vojakom. Nemci se niso hoteli pokoriti ukazu, naj se umaknejo. Izživajoče so klicale, da jih ameriški vojaki pošljejo nazaj.

V akcijo je stopilo 12 ameriških tankov in ena artiljerijska enota. Ozračje je bilo napeto in ogledalo se kakor na bojni fronti. Hans Stetter, unijski vojščak, ki je govoril na protestnem shodu, je obdolžil ameriške oblasti in nemške uradnike, da niso še ničesar storili za kontrolo draginje.

Po končanih izgreduh je vojaštvo s tanki vred ostalo na cesti. Vojaške straže so bile opazne na vseh ulicah. Oblasti zaenkrat niso skušale zvaliti krivdo za izgrede na komuniste.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASLO IN LASTNA SLOVENŠKE NARODNE POOPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Membership in Slovenska Zdrava (Slovene Chicago) in Canada \$5.00
na leto, \$4.00 na pol leta, \$2.00 na četrti leti; in Chicago in Illinois
Cook Co., \$5.00 na leto, \$4.75 na pol leta; in Illinois \$11.00.
Subscription rates for the United States (except Chicago) and
Canada \$5.00 per year, Chicago and Cook County \$5.50 per year,
foreign countries \$11.00 per year.

Consent to publish in Slovenska Zdrava (Slovene Chicago) in Canada \$5.00
na leto, \$4.00 na pol leta, \$2.00 na četrti leti; in Chicago in Illinois
Cook Co., \$5.00 na leto, \$4.75 na pol leta; in Illinois \$11.00.
Subscription rates for the United States (except Chicago) and
Canada \$5.00 per year, Chicago and Cook County \$5.50 per year,
foreign countries \$11.00 per year.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications
and uncollected articles will not be returned. Other manuscripts,
such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only
when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vso, kar ima stik s Nismo:

PROSVETA

2857 - 59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Posledice Marshallova načrta

Uspeh Marshallova načrta je že viden vsaj na eni točki: na razcepitvi organiziranega delavstva v Franciji in Italiji. Kakor vse kaže, bo ta razcepitev radi Marshallova načrta prišla tudi v Svetovni delavski federaciji, v angleških delavskih unijah pa se obeta strupen notranji boj.

Svetovna reakcija se torej lahko raduje nad tem uspehom Marshallova načrta, kajti kadar se delavstvo začne samo med sabo klati, bo sadove tega klanja žela reakcija. Kjer se tepeta dva, tretji dobiček ima, pravi stara prislovica. Ta prislovica je tudi resnična. Ameriški kapitalizem, ki hoče ustaviti napredek in razvoj človeške družbe širom sveta in obnoviti predvojni status quo, bi s svojega reakcionarnega gledišča ne mogel bolje investirati težkih milijard ljudskega denarja kakor jih je investirati v Marshallova načrta.

S tem načrtom je dobil sredstvo, s katerim bo lahko delil in vladal. Sicer mu je do tega sredstva veliko pomagala Moskva s svojo skrajno stupidno politiko. Ako bi toliko ne bolela na svoji marksistično-leninistični dogmatiki, bi bila lahko imenitno izigrala wallstreetško reakcijo in imperialiste. Kongres bi ne bil nikdar sprejel tega načrta, ako bi bila v njem sodelovala tudi Rusija in vzhodna Evropa. V tem primeru bi skoraj gotovo tudi na Čehoslovaškem ne bilo prišlo do komunističnega puča, ki je dal svetovni reakciji v roke veliko gorjčilo. Ne bilo bi prišlo do razkola med organiziranim delavstvom v Italiji in Franciji in zdaj bi tudi sličen razkol ne grozil Svetovni delavski federaciji. niti bratomorna vojna v angleških unijah. V defenzivi bi bila tudi Trumanova doktrina in mrzla vojna bi se ne bila razpletla do take višine kakor se je. Reakcija bi tudi ne mogla sejati tako brezmejnega sovraštva proti Rusiji in vzhodni Evropi.

Če je kdaj kakšna vlada napravila večjo stupidnost nego jo je lani napravila Moskva glede Marshallova načrta, tedaj je zgodovina ne beleeži. Če bi bila opozicija proti tej skemi prepustila Američanom samim, bi bila sigurno danes sama na boljem in tudi zapadna Evropa ne na slabšem. Kolikor bo zapadna Evropa pridobila s tem načrtom na eni strani, bo trkrat več izgubila na drugi strani in sicer politično in gospodarsko. To zlasti nekatere države, predvsem Francija.

Marshallov načrt, katerega bi bila lahko še pred porodom zadavila Moskva z objemom in "poljubom smrti"—ta načrt namreč ni le privedel do še večjega razkola v Evropi v dva sovražna si tabora, ni le privedel do velikega trenja v evropskih delavskih vrstah, marveč vodi tudi vso Evropo, zapadno in vzhodno, v novo oboroževanje, v nov militarni trenj, v obnovo nemške nevarnosti.

Kdo je več kriv tega zločesta in družbeno-zločinaškega razvoja: kriminalna stupidnost Moskve ali kriminalno zgrešena zunanja politika te dežele, o tem ne bomo razpravljali. Pribijemo le dejstvo, ako Amerika ne spremeni te svoje skrajno zgrešene politike, tedaj se mora svet prej ali slej znajti pred novo katastrofo. Toda pustimo to in si malo ogledimo, kaj se dogaja v evropskem delavskem gibanju na rovaš Marshallova načrta.

V italijanskem delavskem gibanju je prišlo do definitivnega razkola. Italijansko delavstvo je do zdaj imelo enotno unijsko gibanje. Do razkola je prišlo, ker se je vatičanska reakcija odločila za ustanovitev "kriščanskih" unij. Povod ali pretezo je dobila v levičarskem nasprotovanju Marshallovemu načrtu. Najmočnejši faktor v italijanskem, kakor tudi v francoskem delavskem gibanju, političnem in strokovnem, so namreč komunisti. Ti so se takoj postavili proti Marshallovemu načrtu, ker so v njem videli imperialistično mrežo, odnosno, ker je tako sklenila Moskva. V Italiji ta mreža ni iz trte izvita, marveč so dokazi na dani—birjenje ameriškega kapitala in zastajanje italijanske industrije na rovaš ameriške "pomoči".

Desničarji so se na drugi strani postavili za Marshallov načrt. In pričela se je vojna tudi v Italijanski delavski federaciji, v kateri so bili desničarji v veliki manjšini. Kot že rečeno, je to prilika izrabila vatičanska reakcija, ki se je odločila za ustanovitev "kriščanskih" unij. To je sicer proti tradiciji italijanskega strokovnega gibanja, toda Vatičana to ni oviralo. Vatikan ima na svoji strani seveda vse posedujoči razred, ves velekapital, katerega sicer sam v veliki meri predstavlja.

Koliko uspeha bo Vatikan imel v svoji razdvajalni politiki, je že vprašanje, kajti med italijanskim delavstvom, tudi med katoličani, je radi prej omenjene tradicije duh solidarnosti na strokovnem polju zelo močan. Toda ker je v Italiji močan tudi katoličar, zlasti med revnim kmečkimi proletarijatom, bo Vatikan s to svojo propagando prej ali slej izpodkopal tudi to tradicijo. Brez konflikta o Marshallovem načrtu bi te skeme ne bil mogel izvesti. Vatikan polaga veliko važnost na to, da pritegne v svoje "kriščanske" unije zlasti kmečki proletarijat. In ta proletarijat je v Italiji največje. Po vojni so zrasle precej močne unije tudi med kmečkimi proletarijatom v severni Italiji, katere zdaj skuša Vatikan pridobiti v svoj tabor. Manj sreče bo imel med industrijskim proletarijatom, ki je radikalen.

Drugi razlog, da se je vatičanska reakcija odločila za razkosanje unijskega gibanja, je tudi v tem, da potom svojih "kriščanskih" unij vpliva "pomirjevalno" na kmečki proletarijat, ki je največ zato pripravljen slediti komunistom, ker zahtevajo drastično agrarno reformo. Ker je tudi v Italiji cerkev največji veleposestnik, se zahtevam po tej reformi naravno upira in skemari s katoliškimi grofi vred, kako bi kmečke mase opeharila za to reformo. In to upa doseči tudi s pomočjo svojih "kriščanskih" unij.

Radi Marshallova načrta so se vsi zadnji volitvah precej ohladili tudi odnosi med komunisti in levičarskimi socialisti. Neničevci se sicer ne otrejajo za ta načrt, toda mu odprto tudi ne nasprotujejo, marveč le gledajo nani "kritično". Desna krilo stranke pa odprto podpira Marshallov načrt, kar pomeni, da je

Spomini na
West Frankfort

Sacramento, Calif. — Meseca avgusta sem prejel od progresivne stranke povabilo na sejo, kateremu sem se odzval. Tisti dan je bilo zelo vroče v poslopju, kjer je glavni stan stranke, zato smo šli v spodnje prostore okrajne sodnice.

Predsednik seje me je vprašal, kakšni so zgledi za progresivno stranko v moji sosesčini. Odgovoril sem mu, da bolj slabi, da ljudje smatrajo vsakega za slabega Američana, ako je proti Marshallovemu načrtu in če se ne ogreva za vojno z Rusijo.

Udeležba na seji je bila tako majhna, da je ni vredno omeniti.

Dne 5. oktobra pa je govoril v Sacramentu Henry Wallace. Udeležba je bila velika in kolekta je znašala okrog 11.000 dolarjev. Po mojem mnenju bo Wallace prejel več glasov kot mnogi napovedujejo. Na mojem avtomobilu imam nalepek, na katerem je napisano "Work with Wallace", a do sedaj me radi tega še ni nihče napadel, dasiravno sem na cesti skoraj vsak dan.

Danes so pričeli mnogi misliti, kaj bo, če zopet pride do depresije. Tudi trgovci in intelektualci še niso pozabili Hooverjevih časov. Načrt, katerega imajo republikanci, je še vedno isti. Dewey je podprl Taft-Hartleyjev zakon in s tem je povedal vse.

Cital sem, kako se je godilo profesorju McDougallu, kandidatu za senatorja na progresivni listi, v West Frankfortu, Ill. Ker sem delal v West Frankfortu nekaj čez 12 let, mi je še marsikaj v dobrem spominu. Nekega dne sem bil v umivalnici in slišal sem pogovor, da je revolucija v W. Frankfortu. Tudi jaz sem šel tja, da vidim "revolucijo". Ko sem prišel na "revolucijo", sem videl prazen vlak, ki je odpejal v West Frankfort. Takoj sem spoznal, da je tam nekaj narobe. Precej velika skupina mladih fantov je navahala na vlak in ga preiskala od enega konca do drugega. Potniki so mirno sedeli na svojih sedežih. Neki potnik pa je pomolil glavo skozi okno, da bi videl, kaj se godi, tedaj pa mu je nekdo eno prisolil s palico po glavi.

Ko so videli, da je vse v redu v vlaku, so zapovedali strojevodji, naj ga odpele.

Neki mož, ki je delal v državi Kansasu pri spravljaju pšenice, je prišel domov v West Frankfort z zelo ogorelim obrazom. Ko so ga zagledali zgoraj omenjeni fantje, so ga silno pretepili s palicami, češ da je "Dago". Pozneje pa so spoznali, da so pretepili pravega Američana. Nato so udrili v hišo nekega Italijana in mu s sekuro preklali glavo v prico njegove žene. Ta drhal je norela toliko časa, dokler ni prišlo vojaštvo.

Vzrok divjanja je bil, ker je neki Italijan oropal banko, nato pa je nekega 17-letnega mladenci, kateri je bil edini, ki je spoznal roparja, zvalil v gozd, ga ubil in pokril z dračjem.

Leta 1926 je potekla najmanjša pogodba z operatorji. Mislili smo, da bomo ostali toliko časa doma, dokler ne bo podpisana nova pogodba, toda naš predsednik Lewis je ukazal, naj gremo na delo, med tem časom pa bo izgotovljena pogodba. Vedeli smo, da je bila to samo past in da bo sledila redukcija mezd. Prvi dan smo nekateri ostali doma, mnogi pa so šli na delo. Vsi pa so ostali doma, ki so delali v premogovniku Pershing. Bil sem radoveden, ali bodo ostali doma tudi drugi dan, zato sem se napotil tja, misleč, da bodo premogarji volili in da bo večina odločila, ali pojdemo na delo ali ne, kakor

privedel tudi do večjega trenja med socialisti samimi. Za vatičansko in wallstreetško reakcijo je že samo to dejstvo vredno milijardo dolarjev, kolikor bo Amerika izdala v prvem letu za marshallovo pomoč Italiji. (Pride še)

David Cohen, predstavnik unije United Public Workers CIO, ki ni hotel razkriti svoje politične pripadnosti pred kongresnim odsekom, ki preiskuje vzroke učiteljske stavke v New Yorku. Na desni: Jo Adele Kramer, načelnica unijskega odseka, ki ni hotela izročiti članskega seznama kongresnemu odseku.

smo to prakticirali v Kansasu. Toda tukaj je bilo vse drugače. Prišli so policaji s strojnico in odgnali stran od premogovnika one premogarje, ki niso hoteli iti na delo.

Meni so dejali, da bi rad nagovarjal najmanjše od dela, nakar so me prerukali, nato pa mi ukazali, naj se pobrem, od koder sem prišel. Vselej sem se v avto in se odpejal proti domu. Ko sem bil že kako miljo in pol od premogovnika, sem zapazil moje znanke in ustavil avtomobil in pričel pogovor z njimi.

Za tem ponovno zasedem avtomobil, da se odpeljem naprej, nenadoma pa zaropota strojnica. Ustavim in se ozrem nazaj. K avtomobilu prihiteli neki policist in me vpraša, če sem ranjen. Odgovoril sem, da nisem. Nato so nas vse preiskali, toda ker niso ničesar našli, so me pustili naprej. Doma sem pregledal avtomobil in našel, da je bil gasolinski tank zgoraj prestreljen, krogla pa so se zarinile pod sedež. Ako bi policaj meril malo višje, bi me obstrelil, in to čisto po nedolžnem.

Lovrenc Hrašar, ki je takrat živel v Johnston Cityju, je bil priča, kajti z njim sva pobirala kroglo pod sedežem.

Nekoč je hotel govoriti v West Frankfortu kandidat socialistične stranke, a ni mogel dobiti dvorane. Končno pa je le dobil dvorano, toda drugo noč je pogorela.

V West Frankfortu so slabi unionisti. Leta 1917 sem delal v premogovniku št. 9. Prišel je motornik in odpejal polne vozičke, pustil pa prazne, katere so morali premogarji sami porivati v prostor. Vozički so težki, zato jih je moralo porivati po pet mož. Poklical sem unijskega zastopnika, a ni ničesar naredil, dal so mi le drug prostor, ki pa je bil tak, da ne bi mogel ničesar zaslužiti, zato sem odšel v Johnston City.

Da je v West Frankfortu tako nazadnjaštvo, je krivda v prvi vrsti cerkvenjakov in pa učiteljsstva, ki tako slabo vzgaja mladino.

Anton Ferles.

Lep uspeh
z vinskotrgatvijo

Springfield, Ill. — Vinska trgovina, katere se je vršila 9. oktobra t. l., je za nami in je zadovoljivo izpadla v vseh oztirih. K temu so mnogo pripomogli udeleženci iz sosednjih mest in naselbin: iz Livingstona, Benida, Witta, Nokomisa, Lincolnia in Auburna. Udeležili so se v tolikem številu, da so prekosili sami sebe iz prejšnjih časov, za kar jim vsem skupaj na tem mestu odbor SDD izreka najlepšo zahvalo. Tudi iz mesta in okolice je bila številna udeležba, kateri tudi tožadveni odbor izreka najlepšo zahvalo.

Priznati se mora, da se je zabava oziroma vinska trgatev vr-

šila v najlepšem redu. Sleher-nemu se je bralo z obraza veselje in zadovoljnost. V resnici je bila udeležba ogromna. Slišali so se celo izrazi, da so prostori v domu premajhni, kar se ne pripeti ob času vsake prireditve. Edino vinska trgatev vsebuje to nevidno moč, da privabi tako številno občinstvo. Dejstvo je, da med tukajšnjim narodom je vinska trgatev nekaj nepoznanega, kar potrjujejo izrazi nekaterih, namreč da jim še ni bila da, na prilika videti kaj takega.

Torej naj bo izrečena od strani SDD še enkrat najlepša zahvala vsem skupaj za naklonjenost in udeležbo, s katero so pripomogli do vsestranskega zadovoljivega uspeha.

John Goršek, st.

To in ono

Shirkieville, Ind. — V premogarskih naselbinah smo sedaj precej zadovoljni, namreč od kar smo pričeli dobivati pokojnino za stare premogarje. Mnogo let smo se jezili na Johna Lewisa, ker je vselej prodal rudarje premogarskim operatorjem, no zdaj pa je le naredil, kar je obljubil.

Vdove dobivajo podporo iz blaginjskega sklada, dočim niso prejemale poprej nobene podpore od nobene strani. Prav tako prejemo podporo iz blaginjskega sklada mnogi stari premogarji, kateri niso deležni pokojnine. Poprej so prejemale državno starostno pokojnino, katera pa ni zadostovala v tej draginji. Tudi zvezna starostna podpora ni pravilno urejena. Tisti, ki so več zaslužili, več prejemo, dočim oni, ki so v zadnjih desetih letih služili v majhnih premogovnikih skromne mezde, pa tudi sedaj dobivajo majhno podporo. Seve, sedaj pa prejemo od vsake strani nekoliko, zato bodo že shajali.

Sedaj pa se bojimo, da bodo izvoljeni kandidati starih strank. Priporočamo, naj vsak delavec odda svoj glas za kandidate progresivnih strank. Če bi prišla progresivna stranka na Krmilo, bi najbrže dobil sleherni delavec \$100 pokojnine na mesec.

Kongres troši milijarde dolarjev za Marshallov načrt, namesto da bi vlada gradila doma ceste, železnice, stanovanjske hiše in počistila slume, ki jih je več kot preveč po vseh krajih širne Amerike. Pred nekaj tedni sem se peljala z vlakom iz Terre

Hauta v Cleveland, pa sem videla mnogo slumskih četrti, majhne hišice, zanemarjena zemljišča itd.

V Clevelandu sem obiskala hčerko Jennie in Walterja Hartmana. Tam sem videla mnogo novih hiš, ki pa so tako drage, da jih delavci ne morejo kupiti. Hiše prodajajo na kontrakt 20-letnega plačevanja po 60 dolarjev na mesec.

Obiskala sem tudi teto in strica Hartmana, ki živita na Ridge (?) R. 3. Imata nov avtomobil, pa sta me povabila, da se z njima odpeljem v New York na obisk k teti Mary Burt. Takoj sem bila pri volji, ker se rada vozim in ogledujem kraje in farme. Do Saratoga Springsa, N. Y., smo se vozili 14 ur. Tam smo se napili tiste zdravilne vode, ki slovi daleč naokoli. Tam je veliko vrelcev. Ta park je lastoval pokojni predsednik Roosevelt, a ga je podaril državi. Sedaj so tam na počitnicah revni študentje in dobijo vse zastoj. Ta mineralna voda da človeku dobro slast. Dobro, da je imela teta Mici dosti mladih kozoči, tako da smo se dobro založili in pili sveže mleko. Ona ima namreč farmo. Hvala, teta Mici in stric Albert, za postrežbo.

V Clevelandu so naši rojaki prav prijazni in gostoljubni. Odzvali smo se povabilu Nežke Kovčič, Anne Jesenko in Karla Zaklja, s katerim sva skupaj hodila v šolo v Žireh. Hčerka Jennie je dejala: "Mama, če bi bila ti tukaj, bi pa mi hitro spoznali vse Žirovce, katerih je tukaj mnogo."

Prav lepa hvala vsem za postrežbo in gostoljubje!

Prav tedaj, ko sem bila v Clevelandu, se je zvedelo, da je umrl predsednik Cankar. Kamor sem prišla, povsod so obžalovali njegovo smrt. Ljudje so prav tako žalostni kot za pokojnim Rooseveltom.

Na koncu naj še omenim, da mi je pisal Božič, o katerem sem zadnjič poročala, da se je na stara leta vrnil v rojstni kraj. Pravi, da je imel lepo vožnjo in postrežbo na ladji. Doma so ga lepo sprejeli.

Ivanka Fik.

Gornik o tem in onem

Bellingham, Wash. — Zadnje čase pogrešam v Prosveti več poročil o graditvi in stari domovini. Slike raznih industrijskih zgradb so bile velika privlačnost za Prosveto, a zdaj so pa izginile. Vem, da kličejo stanje veliko denarja, vendar bi se moralo na kak način najti sredstva, da bi še nadalje list prinašal slike.

Po radiu in v lokalnih listih pa je sama lažpropaganda, katere sem že do grla sit in menda tudi drugi.

Nekateri dopisniki pa poročajo le o osebnosti. Nekdo pa se zaganja v "komuniste" in dreza v malenkosti in napake drugih, svojih pa ne vidi. Večina narodnikov Prosvete smo že precej v letih in naša izobrazba je v našem življenju. Mi primerjamo preteklost s sedanostjo. To je nekaj, kar ne more dati našim mladim nobena šola.

Ko smo bili mi mladi, so bili stroji še v povoju. Če bi tedaj kdo rekel našemu kmetu, da bodo s strojkami valili piščeta, bi ti v obraz zabrusil, da si bedak. Tedaj so bili obrtniki sami svoji gospodarji. Delavec je bil seveda slabo plačan, ampak življenje je bilo trdo za vse, ne samo za hlapca in dekle. Narod se je

selil v druge kraje, posebno v Ameriko. V Ameriki pa nismo našli to, kar smo pričakovali, namreč družabnost. Počutili smo se kot tuji. In še danes, po 37 letih, se počutim kot tujec, čeprav skušam sam sebi dopovedati, da sem se preobrazil v "pristnega" Američana.

In tako preganjamo čas vsak po svoje, poslušamo radio-programe, čitamo itd.

Ko bodo objavljene te vrstice, še ne bomo vedeli o rezultatu volitev. Če bi bili Američani iste-ga prepričanja kot smo Američani slovanskega rodu, bi Wallace in Taylor gotovo zmagala. Sicer pa bi jima Wall Street nagajal pri izvajanju njunega programa, posebno tistega dela, v katerem je začrtao podzračje-nje industriji. Kakor vse kaže, bo Dewey izvoljen. Radoveden sem, kako bo on vodil zunanjo politiko. Ali bo tudi on tako sovražno nastopal proti Rusiji? Sodeč po izjavah dvostrankarjev, se ne bo stališče Amerike do Rusije spremenilo, vendar pa ne vemo ničesar gotovega.

Položaj je še vedno napet. Rusi nočejo popustiti blokado Berlina. Torej za enkrat še ni izgleda, da bi vesele prenehale z "mrzlo" vojno.

Civilna vojna na Kitajskem je tudi precej zamotana zadeva. Na Grškem prav tako. Tudi na Japonskem ni vse tako, kot si želi Wall Street. In vse to, kar mi izvem, je malenkost. Kdo ve, kaj vse se doigrava za kulisami?

Rusi imajo najbrže dober vzrok, da se ne podajo. Ali imajo tajne trgovske pogodbe z zapadnimi državami, ali je morda vzrok kakšna tajna iznajdba proti atomski bombi?

Gonja proti komunistom se mi zdi najbolj neumno podvzetje. Ameriški komunisti niso prav nič škodljivi in niti najmanj nevarni. Bolj nevarni pa je Rim, katoliška propaganda, da niti ne omenim kukluksklanovcev. Ampak vsa ta politika ne odtehta realnosti in izmenjavi blaga. Meni ne gre v glavo, kako bi mogla Amerika prepričati Rusiji trgovanje z drugimi državami. V kratki dobi 30 let so sovjeti povzdignili zaostale narode v Sibiriji in ob mongolski meji na visoko stopnjo civilizacije. In to so dosegli kljub štiriletni vojni, katera jim je razdejala mnoge industrijske naprave.

Samo ob sebi se razume, da bo na ta način ruski ugled vedno večji, dokler bo učil narode s časom napredka. In od tega imajo vsi dobiček! Moč ZSSR raste z vsakim dnem.

Kaj pa počenja naša administracija? Troši denar za puške in kanone in vse, kar spada zraven za ubijanje in uničevanje, da ustavi pohod "komunizma". Podkupljuje volivce, podpira bivše fašiste in naciste, ki so se prekrstili v demokrate. . . . Taka je ta slika, ki jo vidimo pred seboj.

Cestokrat slišimo, da je Rusija dosegla svoj razvoj s suženjskim delom. Mogoče, jaz ne vem, ampak dobro pa vem, da niso sužnjedrci še nikdar ustanovljali šol za svoje sužnje, dočim v Sovjetski Rusiji polagajo silno važnost na izobrazbo naroda in proračun za šole je največji med vsemi narodi.

Propaganda trdi, da so uvedli suženjsko delo tudi v "satelitskih" državah. Naši narodniki pa nam poročajo, da to ni resnica v Jugoslaviji. Seveda, Američani tej propagandi sveto verjamejo. Sicer pa so nekateri Američani tako zaslepljeni, po domače bi rekli, da so še daleč za luno, da mislijo, da so Jugoslavlani neko majhno pleme, temne barve in pritlikave postave. Moja sosedka mi je pravila, da je bila na obisku pri svojih prijateljih, kjer se je seznanila tudi z nekim Američanom. On se je zelo začudil, ko je izvedela, da so ona in njeni prijatelji prišli iz Jugoslavije. "Saj ste vi tako kot smo mi!" je vzkliknil. "Mislim sem, da so Jugoslavlani majhnih postav in temne polti."

Taka je učenost povprečnega Američana, torej se ni čuditi, da naseda propagandi. Ignoranca in predsodki izpodrivajo ugled Amerike. George Gornik.

S sprejema predstavnic Antifašistične ženske akademije pri predsedniku jugoslovanske vlade maršalu Titu.

STAROSLOVENSKE NAJDBE NA BLEDU

Zanimanje za staroslovensko arheologijo je do osvoboditve bilo vezano le na ozek krog zgodovinarjev, ki so se bavili z najstarejšo zgodovino Slovenec in Slovanov. Poklicni arheologi pa so staroslovensko ostalino obravnavali le mimogrede in se bolj zanimali za ostalino Ilirij in Kelto, posebej pa še za rimsko kulturo. V tem se je kazala vodilna vloga staroslovenskih arheoloških znanstvenih šredišč, ki jim v okviru ekspanzivne politike njihovih držav ni bilo mar objektivno raziskovanje zgodnjega srednjega veka, temveč potvarjanje ali zakrivanje zgodovinskih dejstev. Domača buržoazna družba pa tudi ni dajala ne sredstev ne pobud znanstvenemu raziskovanju v tej smeri. Po osvoboditvi šele pa se je to stanje iz temeljev izpremenilo. Osvobodjeni jugoslovanski narodi so tudi v arheologiji sklenili dobiti za muzejno, in zgrešeno popraviti. Ljudska oblast ni štedila z materialno podporo raziskovanjem. Znanstvene akademije so si poleg drugih nalog tudi raziskovanje najstarejših slovenske zgodovine postavile med najbolj važna dela. Tako so se vršila izkopavanja pri Beogradu, v Belem brdu, predvsem pa v Sloveniji v Ptuj 1946 in 1947 ter letos na Bledu. Izkopavanje v Ptuj je prineslo zelo pomembne rezultate. Odkrito je bilo tretje slovensko svetlišče na svetu, ki je obenem najstarejše od vseh znanih, izkopano je bilo zelo razsežno grobišče s skoraj 400 grobovi iz 10. in 11. stoletja. Znanstvene objave prof. Korošca, ki je izkopavanja vodil, so te izsledke že napravile dostopne javnosti.

Letošnja izkopavanja na Bledu je vodil Narodni muzej v Ljubljani s podporo Zavoda za varstvo kulturnih spomenikov. Ministrstvo za prosveto je dela v celoti omogočilo. Predsedstvo vlade LRS kot lastnik zemljišča in MLO na Bledu sta dala s stalno pomočjo zelo olajšala. Slovenska akademija znanosti in umetnosti se je za raziskovanje živo zanimala in jih moralno podprla. Izkopavanja so se letos omejila na del staroslovenskega grobišča na Pristavi pod Blejskim gradom. Toda v celoti sta Bled sam kakor tudi okolica važna arheološko področje na Gorenjskem. Skozi dolino bohinjske Save je vodila od nekdanje stara pot s Koroške na Primorsko, iz doline Drave v dolino Soče. Kljub temu prehodnemu značaju kraja pa vendar prevladuje na Bledu in v Bohinju vtis zavarovanosti oz. zmlja.

Visoke gore zapirajo prehode in redka visoka sedla, sprejda pa se širi bogata ravnina, pripravna za poljedelstvo in živinorejo, jezero pa daje s svojim vodnim sistemom možnost bogatega ribolova. Zatrdo so znani sledovi človeka iz mlade kamene dobe pri Milnem na Bledu. Ilirsko-keltska doba se kaže predvsem v mogočnem zavarovalnem sistemu gradišč, od katerih prvi par je v Radovljici in Bodešah, drugi par pa na Kupljeniku in na Beli. Tudi Bled sam ima ostanke iz te dobe. Nedvomno je bil že naselejen Grad. Rimska doba je izpričana z grobovi v Zelečah, z najdbami raznih novcev in zapobj na Bledu, predvsem pa v Rečici. Selitev narodov, ki je na Gorenjskem zlasti vidna v Kranju, se v blejsko-bohinjskem kotu kaže pri Jerki v zgornji bohinjski dolini. Najbolj bogata pa je ostalina iz staroslovenske dobe.

V Bohinju je važno, samo deloma raziskano grobišče v Srednji vasi na Zalah in na Podonjicah, tam blizu je tudi Ajdovski gradec, ki čaka ponovnega raziskovanja, da se odkrije "Črtomirova trdnjava". Na drugem koncu področja je Zirovnica z zelo lepimi najdbami v grobovih. Gotovo pa je Bled bil v tem času središče. Z Bleda so znana kar tri grobišča. Prvo je na Zalah, kjer je tudi sedanje pokopališče, in se razteza v glavnem po pobočju ledeniškega nasipa proti šoli. Drugo grobišče je le bilo koncem pre-

dobe vmesni zelo globoki grobovi, grobovi iz grobnicami, "grobovi v skali". Tudi ta razlika v globinah kaže, kakor prej usmeritev grobov, na različna obdobja in skupine pokopavanja, zlasti če povemo, da so takorekoč vsi "severni" grobovi brez grobnice in da so neki grobovi še bolj plitvi ter direktno izkopani v samo morensko plast. Nekateri grobovi imajo krste. Krste so bile zelo dobro ohranjene, ni pa bilo videti nikakih ostankov žebeljev. Zdi se, da so bile krste zbite z lesom. Vsekakor so iz klanih dek, kakršne so še sedaj v rabi v Bohinju za strehe.

Grobišče je krilo v sebi razne skelete. Moški in ženski skeleti so v približno enakem razmerju, otrok pa je več kakor tretjina. Starosti so prav različno zastopane, od prav starih ljudi do mladostnikov. Na splošno je videti, da je bila povprečna življenjska doba precej krajša, kakor je danes. Velikost skeletov je povprečno za spoznanje manjša, kakor je današnja. Na splošno pa so vsi skeleti močnih kosti in kažejo na izredno mišičaste in čokate postave. Le izjemno se dobe prav vitki ženski skeleti. Znano je, da so bile lobanje starih evropskih prebivalcev v zgodnjem srednjem veku "dolge" (dolihokefalija) in so se do danes iz še nepojasnjenih vzrokov izpremenile v "kratke" (brahikefalija). Izsledki na Bledu niso v tem oziru prinesli kaj bistveno novega. Malo pa se je doslej razmeroma vedelo o tipu obraza v tej dobi. Toda ravno tip obraza bi morda pokazal razlike med posameznimi ljudstvi med Slovani in Germani, ker je dolihokefalija skupna vsem evropskim ljudstvom in se v tem oziru ne more pokazati razlika. Ravno lične kosti pa so na splošno prav slabo ohranjene. Zato smo pri izkopavanju temu problemu posvečali posebno pozornost. Kolikor se iz dosedanjega dela vidi, prevladuje širokoobrazni tip starega Slovenca. Očne votline so precej pravokotne, spodnja čeljust pa ima vogale zavahane nazven. Ta dva znaka sta po mnenju prof. B. Škerlj, vodilna za prastaro evropsko prebivalstvo. V tem primeru bi torej prišli do ugotovitve, da so blejski stari Slovenci tip, ki je od starih prebivalcev, Ilirij in Kelto, z mešanjem prevzel te značilnosti strukture obraza. To mnenje bi bilo podprto tudi s tem, da so razmeroma pogoste tako imenovane strežaste lobanje in lobanje s čelnim šivom, kar vse kaže na praostalino nekih zelo starih evropskih plemen. Omembe vredni so tudi neki skeleti, ki so zelo močnih kosti, nadpovprečne velikosti, a zelo drobne lobanje, ozkega obraza. To ni nič drugega kakor še sedaj v Jugoslaviji obstoječi dinarski tip prebivalca, ki je gotovo posledica mešanja med doseljenimi Slovani in med Iliri in Kelti na Balkanu.

Iz povedanega je že dovolj vidno, kako važne antropološke izsledke bo prineslo blejsko gradivo. Na kratko lahko trdimo vsaj za Gorenjsko, da je antropološko tip starejše Slovenca nastal iz kombinacije priseljenega Slovana in keltskega domaćina in da je dolgoglav, širokega obraza, oglatih očesnih votlin, nazven zavahane spodnje čeljusti, zdravih zob, čokatih udov, mišičaste postave, ki je nekaj pod sedanjim povprečjem. Skeletno gradivo, ki je sedaj v Narodnem muzeju, bo po dokončanih preiskavah pokazalo podrobnosti tega tipa. Za muzejske namene pa so bili dvignjeni štirje skeleti v celoti, posebej pa še en grob s krsto, ki predstavlja kot znanstven in kot muzejski objekt dokument izrednega pomena.

Se bolj zanimive kakor antropološke posebnosti pa so najdbe materialne kulture v grobovih, ki govorijo o umetnosti, običajih, proizvodnji in družbi starih Slovencev. O teh bomo spregovorili prihodnjič.

PROSVETA

V Ljubljani je prešlo poletje stekla mladinskega teženca, ki bo otrokom v zabavo, še bolj pa kot šola za treniranje mladih železnarjev. Zgrajena je bila s prostovoljnimi delom mladine in odraslih.

OSTANKI DOBE PROSTIH ZEMLJIŠČ V ZED. DRŽAVAH

Tekom letošnjega poletja je ameriški departament za notranje zadeve naznanil, da ukinja pet "zastarelih" vladnih zemljiških uradov v državah Oregon, North Dakota in South Dakota. Ti zemljiški uradi so predstavljali ostanke dobe, ko se je naseljeval naš zapad in je vlada k temu pomagala z nudenjem proste zemlje.

no za obljubo izgraditve železnice, ki naj bi povežale novorojeno naseljeno predelja zapada. To je privedlo na zapad trume zemljiških in drugih spekulativov. Zemlja, podarjena velikim korporacijam, je končno prešla v roke posameznih lastnikov, ki pa so morali drago plačati, ker korporacije so hotele imeti dobiček. Neki drug zakon, ki je bil tudi sprejet 1. 1862, je predal milijone akrov vladne zemlje posameznim državam Unije. Zemlja je bila podarjena za javne ustanove kot univerze, kolegije itd. To je omogočilo porast in razmah univerz kot je arizonska in kolegij kot je Državni kolegij kmetijstva in mehaniknih umetnosti v državi Iowa. Te ustanove se še danes delno vzdržujejo iz skladov, ki jim jih je omogočila prodaja zemlja, ki so jo dobile od vlade Zed. države.

Zed. države ameriške so edina dežela na svetu, ki je podelila zemljo onim, ki so jo obljubili obdelovati in rabiti zase in za skupno korist in porast dežele. V prvih letih svoje zgodovine, ko je imela Amerika organizirano vlado samo vzhodno od veletoka Mississippija, je vsaka posamezna država kontrolirala svoje javno ozemlje. Kasneje, ko se je pridružila Zvezi tudi država Texas, je istakto ohranila lastništvo svoje javne zemlje. Vse drugo ozemlje, vključno Alasko, se je porazdelilo po zakonih sprejetih v kongresu.

Od 1.500.000.000 akrov javno lastovane zemlje v tej deželi, je kongres dozdaj oddal vsaj razen 500.000 akrov. Ta zemlja ni primerna za farmanje, ker sestoji največini iz puščav, gorovja in pašnikov. Kljub temu imamo še vedno 17 zemljiških uradov v Zed. državah in tri v Alaski.

Na raznih "homesteadih" je v tej deželi tudi precej slovenskih naseljenec. Nekateri so si napravili lepe in dobičkonosne farme, drugi le životarijo in se za silo prebijajo, a pridnost, ki je lastnost našega priseljenca, je večini naših "homesteadarjev" omogočila, da so prišli do lastne zemlje in se oprijeli farmanja ter se tako rešili industrijskega dela, ki je posebno v zgodnjih letih naseljevanja naših ljudi zelo črpalo delavce v rudnikih in v težki industriji.

Dr. Jože Kastelic.

V MORSKE GLOBINE

(Nadaljevanje in konec.)

Tisti čas je stopil v javnost Balzac s tragičnim romanom "Strie Pons", (ki nam ga je mojstrsko prevedel Oton Zupancič). Poglavja so polna strastne vneze za lepoto in umetnine, da se ob njih nehoti vprašamo, kje je dobil Balzac svoj vzor? In pisatelj nam sam odkrije svojo skrivnost, ko našteva, opisuje in objavlja odlične kataloškega spiska dragocenih "Pons"-Castiglionijskih zbirk.

Bil je takrat le ozek krog ljubiteljev umetnosti, ki so postali pozorni na ta odstavek v romanu. Ta izpisek je sestavljen tako mojstrsko, da ni bilo nobene dvoma več, da ima pisatelj Balzac izvirni spisek potopljene Castiglionijskih predmetov.

Balzac pa je ostal na različna vprašanja o tej stvari nem in zaprt. Le tu pa tam je v svojih spisih, kakor n. pr. o židu Gobecku, pridodal še kakšno beležko ali naslov-kake slike, kar da slutiti, da so ti odlomki povzeti po vestnih zapisnikih R.-Castiglionijskega kataloga ni bilo na spregled. Le kritična opisa in naslovi štirih podob, ki jih izrecno navaja pisatelj kot "Ponsovo" najdragocenejšo lastnino, so po izvirni zbiratelj, da ga ima Balzac v posesti.

Od štirih podob, navedenih v Balzacovem romanu, sta dve na sliki Davida Teniersa, ko je po naročilu nekega nizozemskega plemiča naslikal steno njegove galerije. Ostali dve pa sta nam ohranjeni v posnetkih bakroreza iz XVIII. stoletja v drobni zbirki "Umetnostne redkosti", last nekdanje habsburške vladarske hiše.

Kakor ima vsaka umetnina ali redkost svojo življenjsko pot, jo je imel tudi R.-Castiglionijski seznam umetnin. Ko je Balzac umrl, je prišel katalog na dan. Preko zapuščine je romal v roke francoskega trgovca — poznalca, šel od zbiratelja do zbiratelja in zadnji posestnik teh dragocenih zapisov je postal spet zbiralec — znani veliki dunajski zbiratelj Castiglioni, ki je kmalu po prvi svetovni vojni propadel, njegove zbirke so se razpršile in dragoceni seznam je šel svojo pot v neznanost.

Samo bežen pogled na ta katalog nam je odkril neizmerno bogastvo. To je bila zbirka res slavnih mojstrov različnih šol, bakrorezov, oljnih slik in podob, slonovine, miniaturne, rezbarije v žlahtnem lesu, dela iz zlata, brona, različni kipci iz granita, marmorja, porfirja, mozaiki, žlahtna kamenja v rezih in brušenju, gobelini, najrazličnejša vrsta aziatike — ampak vse v čim manjšem merilu. Največja umetnina po velikosti ni presegala merila enega metra. Med njimi pa so bila tudi dela, majhna kakor pšenično zrno. Imena tvorcev so se kar blestela: Japonec Hokusai in Utamaro, potem Grki: Fidijas in Praksiteles, nato: Donatello, Lionardo, Rembrandt, Watteau, Boucheur, Tiepolo, Guardi, J. Callot, Luyken in še drugi, — mojstri vseh šol in narodnosti.

Pri vsem tem pa je zanimivo, da je zadnja desetletja, še zlasti tik pred drugo svetovno vojno, prišlo na svetovni umetnostni trg precej umetnin, ki so v sumljivem sprotstvu s predmeti opisanega seznama. Tako ročaj dragocene Kleopatrine lasne igle, različne reči, ki jih navaja seznam zbiratelja in kustosa Bylma in podobno. Tem predmetom se pozna, da so ležali v slani vodi (sicer prav rahlo), pri tem pa ostane za nas skrivnost, kaj je z ostalimi predmeti. Tu in tam so v najnižjem krogu ljubiteljev umetnin večkrat domnevali, da je potopljene umetnine morebiti dvignil angleški zbiratelj Yoshivara. Toda jasnosti zaenkrat ni.

Tu in tam še vedno doživimo, da nam vrže morje iz nedrj svojih globin kako dragoceno iz sive davnine na breg. Malo pred drugo svetovno vojno sem imel v rokah "Ušepa", bronast kipec starodavnega egipčanskega boga. Ob vznemirjenju je bil pokrit z okamenelimi školjkami in polžki, naprej pa prevlečen s svetiljajočo se, prosojno, morsko zelenkasto patino, ki se je lesketala kakor čudovit odtenek najlepšega Kleopatrinega smaragda. Videlo se je, da ležala ta lepota dolga stoletja v obnem morskimi rastlini, peska in slane vode. Nenadoma pa je

prišla kot dar morja v mrežo siromašnega ribiča v Pulju. Umetnino je kupil Bylme, kustos muzeja cesarja Maksimilijana za zbirko Miramarskega gradu.

Ali pa, ne morem pozabiti še omenjene prekrasne miniaturne plastike: ženske glave, podobne lepi Nubijki, iz črne glave, kakor smola lehkotnega kamna. Glavica ni bila večja od nohta na kazalcu moške roke, a čudovita v svoji plastični upodobitvi. Na vsakem senu sta bila sledova vložkov dveh biserov, preko ležišča pa jasek za sponko z zlato rezljano vrvičico. Res prekrasno grško delce iz časa Fidije, ki je bilo pa le del zlate lasne igle — tudi pridobitev iz morja! Njen dvojček "Nubijec" pa je, kakor nam pove star katalog, v največji umetnostni zakladnici na svetu — v leningrajskem Eremitažu.

Kot največji umetnik slovi še danes grški kipar Fidijas. Sam veliki renesančni umetnik Michelangelo mu je priznal, da je nedosegljiv.

Kakšna je bila Fidijeva umetnost, zvezo prav za prav le po koptjah, iz "druge roke". Ove-rovljenega izvirnika do nedavna nismo poznali, — vse so bile le domneve. Razumljivo. Umetnik je delal po večini iz žlahtne tvarine, zlata in slonovine, le tu in tam je napravil delo, ki so ga ulili v bron in ga je nato sam cizeliral, obdeloval do najbolj prefinjenih oblik. Navadno so Grki takim bronastim soham vlagali oči iz žlahtnega kamenja, na debelo zlatili gube oblačil ali pa dostavljali kar cele dele različnih predmetov iz točene, čiste zlata. In Fidijas je ustvarjal ali več metrov visoke velikane ali pa majcene umetnine v svojo posebno pasladno.

Te dragocenosti so, kakor smo navedli, propadle z izropanjem ali prelopljenjem. Vendar je bilo morje, ki nam je po-trdilo, kaj vse je znal "božanski" Fidijas.

Kdo se je prvi umetno potopil v morsko globino, ne vemo. Izročilo trdi, da je bilo to nekako pred pet tisoč leti. Po upodobitvah, ki so se nam ohranile iz raznih dob, pa lahko sklepamo, da je bil prvi, ki se je tehnično dobro opremljen potopil precej globoko, grški vojskovodja Aleksander Veliki. Kakor kaže upodobitev, si je dal zgraditi nekakšno močno stekleno posodo v obliki valja ali sodčka. Upodobitev o tem dogodku je več.

V tehničnem napredku, zlasti z odkritjem Amerike, se je pričelo resnejše iskanje naprave, da bi se lahko potapljali kolikor mogoče globoko v morje. Tako se vrste resni poizkusi rish in zasnov od Leonarda da Vinci preko potapljaških zvonov prav do zaprtega čolna, ki je doživel svoj krst v preteklem stoletju in bil že resen prednik današnjih velikih podmornic.

E. Justin.

ZASTOPNIKI LISTA PROSVETE

se vsi društveni zastopniki in zastopniki, ki jih društvo izvoljuje v to svrhu.

Nad zastopniki lokalnih in potopljene zastopniki se določeno okrožje so:

Louis Barberich, na Milwaukee, Wis. in okolice.

Anton Jančevich, na Cleveland, Ohio in okolice.

Frank Klus in Chisholm, Minn. in Chisholm in okolice.

Frank Croten in Tice Hill, Pa. in vredno-vzhodna Penna.

Anton Zornik in Harrisburg, Pa. in v zapadno Pennsylvanijo.

Poleg vseh teh pa lahko vsak član ali naročnik sam pošlje svoje ustrezne direktne liste.

PROSVETA

1657 So. Lawrence Ave., Chicago, Ill.

V Prosveti so dnevne svetlobe in delavski vest. Ali jih želite vsak dan?

Oljna stavkarja, člana unije CIO, kačeta v daljavo, kjer se nahaja oljna čistilnica v Wilmingtonu, Calif. ker je družba izposlovala injunkcijo, ki cmejuje število piketov na dva člana unije.

Tihožitja in pejsaži - Novele

MIŠKO KRANJEC — Z DOVOLJENJEM AVTORJA

(Nadaljevanje)

Kako so si vsi očeti podobni, ne samo vi iz daljnega kraja, temveč z redkimi izjemami očete vsega sveta: ni nikjer boljšega konjička kakor na očetovem kolenu in nikjer ne sliši bolj čudovitih pravljic, kakor če se stisneš očetu v naročje, na njegova kolena. Matere—to so pravilice za tiste otroke, ki radi poslušajo o sneguljčicah in podobnih otroških stvarih, tam se vse prepleta s škrati, vilami in kraljevici.

Pa prišluhni očetovemu "nekoč...". Kako zamolklo, kako strašno ti zavzani... To niso več sneguljčice ne vile. Sneguljčica z vilami se zdaj živi, a le pri materah. Ampak, kadar začne oče svoj "nekoč...", kako brezupno se spreminja v ta "nekoč" vsak trenutek in kako ta "nekoč" prehaja v svojo brezupno večnost. Da, samo "nekoč" je večni, samo "nekoč" ima to strašno moč v sebi.

Kako beden je "danes", kako klavrn "ta trenutek", ko morebiti trpimo, ali se radujemo, ali ljubimo, ali sovražimo, ali pričakujemo, in celo malenkosti tisti trenutek, ko umiramo: saj ga "nekoč..." sprejme mirno v svoje brezkončno naročje. In klavrn je "jutri" in klavrn je "čez tisoč let".

Vse to preide v svoj "nekoč...". Samo nekoč ne more nikdar preiti ne v danes, ne v jutri, samo ta nekoč je enkrat za vselej večni. In zdaj pogled, otrok, kako strašno mogočen je tvoj oče, ki živi v kraljestvu tega "nekoč...".

Mi vsi. Ti in tvoja mama, jaz, tete tam in mamica, in Jožko, Karmela in tam dalje po ulici vsi drug za drugim, mo izpostavljeni groznim nevihtam "ta trenutek", "danes", "jutri", "za nekaj let", "za tisoč let", vekomaj nas preganja in nas košček za koščkom trga v svoj "nekoč". Kako se bedno oklepamo te tako naglo minljive zdanosti in bodočnosti. Tvoj oče pa se spremlja v tem nikdar minljivem "nekoč...". Tam je mir, tam ne poznajo trpljenja, ne razočaranja, ne obupavanja, ničesar, kar je grenkega. Res, da ne poznajo tudi sreče, toda kam s tem prividom sreče, ki je vezana samo na bežne trenutke danes in jutri?...

In tako, Tanja, bi ti lahko pripovedoval o tem nekoč...

Nekoč je živel majhen deček... Koliko drobnih zgodb ti bom še kdaj pripovedoval o tem dečku! Tako so mi znane kakor knjige, ki sem jo nešteto krat prebral. Tam stoji mali deček v svoji sivi dolgi srcaji s cucijem v ustih in v tem cuciju iz cucijce je prežvečen kruh. Tam je deček, ki te kakor senca večno spremlja s svojim "jaz tudi". Teci in tečaj bo za teboj, obstoj in postal bo tudi on, splezal na tujo čišnjo in spodaj bo sedela tvoja senca v dolgi sivi srcaji, pojdi na pašo in že bo tam ta strašna siva senca, pojdi v nedeljo k mlinu, kjer so zbrani vsi vaški otroci, in med njimi bo že tvoja siva senca. Vso tvojo mladost te spremlja ta siva senca s svojim "jaz tudi...".

Lahko bi ti pravil o velikem in lepem mestu. Mesto ni pravilčno. Ljubljana mu je ime. Tja vodijo resnične železnice in resnične ceste in tam so resnične hiše. Tam so predmestja in v teh prebivajo revni ljudje.

Lahko bi ti pravil o tem, kako je nekoč bilo s kruhom v tem mestu. Lahko bi ti pravil o malem dijaku, ki je hodil po pekarnah za kruhom in v teh pekarnah so ponekod sedeli dobri ljudje. Ne povsod, dobrih ljudi je bilo vedno zelo malo, morda so se do danes že pomnožili. Lahko bi ti pripovedoval o slabi, zakrpani obleki, lahko o tisočih nevihtah življenja. Ena sama pesem revščine in trpljenja. Zgodba o strganih čevljih in dežju.

Ni večjih in brezupnejših sovražnikov na svetu, ki popolnoma nasprotujeta staremu modremu pregovoru: Kjer se prepričata dva... tretji, noga, pa je ob tem prepričano globoko v jarku, polnem blata, ki ti neprestano švrcka zgoraj

ven: dež... dež... dež... Ta strašni dež pada dan za dnem in ti se vlačiš pod napušč visokih streh, kjer iz raztresenih žlebnikov padajo debele kaplje na tvojo ramo, na tvoj obraz. Vse si preperel, zaudarja od tebe, kakor da si padel na ogromno smetišče, kjer se nekaj smodi, ali kjer vse prepereva.

Potem zgodba najlepših sanj... Nekje je nekaj zavnelo. Nemara samo v tvojem arcu. Tisto, kar je zavnelo, se ob samotnih jesenskih večerih, ko dež trka na majhna okna, zlija v otožno pesem hrepenenja: "... Sam sedim, jesenski dež vso noč na okno potrkava, obraz naslonim k steklu, nemara misel ljubice..." Stara pesem, nikdar do kraja zapeta.

In pojem, Tanja, najstrašnejša pravljica... Šen o svobodi je prepregel srca bednih ljudi. Si že kdaj videla kri? Takole, če se malo urežeš, pa se pocedi kaplja rdeče, lepe krvi, tople in dehteče... Tako kri je najprej kapljala svetu z obraza in na rjavih flovnatih in sivih pečeh tleh se je zbirala v majhnih curek. Iz curkov je narasel potoček, iz potočkov potok in potoki so se združili v reko, reke v veletok in morje prelite človeške krvi, prelite za svobodo, je bilo prostraneje od drugih morij, pa tudi globlje.

To, Tanja, nekoč ni bila pravljica, nekoč je vse to bila resnica, najstrašnejša vseh resnic. Zda se že odmika in se odeva s svojim otožnim, grenkim pajčolanom: "nekoč...".

Nekoč... Tanja! Kakšne strašne stvari si bomo pripovedovali o tem "nekoč", o brezkrasnih vrstah ljudi, ki se vlečejo po prašnih cestah, s sklonjenimi glavami, utrujeni na smrt, padajo in spet vstajajo z eno samo željo: živeti, živeti, zato ker nekje daleč živi moj otrok...

Pripovedovali si bomo, Tanja, o ogromnih vrtovih, prepreženih z železnimi trnjem. To ni sosedov vrt, z onim trnjem trn, kopin, porasel s koprivami, kjer se Jožko tako lahko prekrade čez po dobre hrustke. In psi, ki tam stražijo, ni naš "bojč", ki zalaja, podviha rep in jo udvre, če mu ne kaže dobro. Ti psi drugače lajajo, drugače grizejo in če te ugrizne, se zvrneš po trdih tleh in majhnih curek krvi si spet poišče pot do že prepolnega morja človeške krvi.

Si videla kdaj kletko za drobne ptice? Si videla v njih slave, lišče, kako si s kljunom ličejo poti v svobodo, dokler jim glavo ne zakrvari in dokler se onemogli ne zgrudijo... Kako strašnejše kletke smo imeli mi za tiste drobne človeške ptice, ki lahko žive samo v svobodi.

Nekoč, Tanja, je bil na svetu velik, ogromen vrt, z najlepšim drevjem, z najboljšim sadjem, v potokih sta se pretakala mleko in med, in sonce sreče na njem ni nikdar zašlo. Vrtu so rekli Eden-raj. Zgodilo pa se je, da so bili človeški otroci izgnani iz tega raja v trpljenje.

Nekoč, Tanja, so napravili ogromen vrt, prepregli ga z bodečo žico in ne kerubov kakor v Eden pri vratih, navadne pse so tja postavili. Na tem vrtu se ni cedilo niti mleko niti med v potokih, na tem vrtu sta tekla dva potoka: v prvem so bregove prestopale solze izjokanih oči in v drugem je tekla rdeča človeška kri. In če so nekoč kerubi izganjali človeka iz raja sreče, so ga zdaj lajajoči psi v verige vklepane vodili v ta kraj trpljenja. Dan za dnem, štiri dolga leta ena sama procesija, ki ji nikdar ni bilo kraja.

Pomladne sapa so raznašale pepel tistih, ki so pritožili zadnjo solzo in ki so prelili poslednjo kapljo krvi. Pomladne sapa so raznašale to semenje človeškega rodu, semenje želja po svobodi in lepoti.

Ne samo iz enega vrta, ogromno jih je bilo, eden večji od drugega in drug od drugega strašnejši.

(Dalje prihodnjič)

mišljili. Pred menoj so se pokazali Vrhi, potem Gmajna in pod temi sončnimi hribi se je kmalu začel odkrivati tudi Zabežgrac, dolga, skrivnostna globača.

Brž ko se je pokazala kaka nova hiša, sem že izpraševal mater, kako se ji pravi. Mati ni le vedela za ime vsake hiše, temveč je poznala tudi njeno zgodovino. Tik pred nama so bile Pernje, velike, graščini podobne domačije. In mati mi je kož začela razlagati:

"Pri tej hiši je zelo star rod. In bogati so, da je kar čudno. Neka Pernjakova hči se je pri-možila tja na Slemo, na Vrheh. Vidiš tisti dolgi marof? To so Sleme. Ali pri hiši ni bilo sreče. Vsa bogatija ni pomagala. Nekoč so našli kačo, navito na kljuko, hišnih vrat. Tista kača se je potem zmerom od-jajala na kljuko. Bilo je kakor zakleto. Dobili so duhovnika, da bi kačo zagovoril, toda vse zaman, kača ni nehala hoditi k hiši. Naenkrat pa kače ni bilo več. Kaj je bilo? Slemnica je bila v zakonu nezvesta, zato je hodila kača v hišo. Kar na vsem lepem je umrl sosedov sin—in kače ni bilo več k hiši. Vi-diš, kako se vse izve na tem svetu."

Spet je pokazala na ogromno domačijo, položeno na zložen vrh.

"Oo tam je Brenzovo. Velik, mogočen grunt, kjer so lahko redili nad trideset glav živine. Brezovniki so bili svobodnjaki. Tam je bilo včasih denarja, da so ga v slavnih palih, da bi mu plesen preveč ne škodovala. Zadnji Brezovnik pa se je spr-hal in zdaj je žagar na neki ža-gi v Zabežgracu. Vidiš, bogati-ja še tudi ni vse..."

Za male kmetije in bajte se mati ni veliko menila. Če sem iz radovednosti spraševal, kaj je ta ali ona hišica-sredi zaplate polja, mi je malomarno, skoraj zaničljivo odgovarjala:

"Oh, to je pa ta in ta baj-ta..."

Tudi ona je bila z velike, stare kmetije doma, a je vzela baj-tarskega sina. Na tihem jo je zmerom gredo, da si je tako pre-brala, in si je želela priti do grunta. Ta želja se ji nikdar ni izpolnila, kajti naposled sta z očetom kupila le bajto. A tudi kot bajtarica je še vedno čutila neki prezir do tega stanu.

Sredi jase v gozdu sva obstala. Mračna tihoča je vladala tu, le neke iz globine gozda je prihajal do naju šum oddaljenega studenca. Mati je rekla:

"Veš, kje sva? Na Sterčko-vev britofu."

Videč moj plahi pogled, se je nasmehnila.

"Poglej, to je v starih časih šla rimska cesta iz Koroske na Stajersko. Ravno to. Tukaj je nekoč stala cerkev svetega Jur-rija in tukaj je bilo tudi pokopališče. Že davno ni ne o cerkvi ne o pokopališču nobenega sledu več. Stari Apačnik iz Za-bežgraca, moj ded, je bil zadnji človek, kateremu se je ta britof še pokazal. Vračal se je ravno o polnoči skozi ta kraj iz Itali-je, kamor je romal v Loretto. Bil je zato čist in so njegove oči videle, kar grešne ne vidijo. Na-enkrat je videl, da stoji sredi pokopališča, na vsakem grobu je migala drobna lučca. Zaradi dolge poti je bil tako zbit, da se je ta zadnji kos še komaj vlekel. Ko pa je zagledal pravi, živi britof, mu je nova moč podžgala noge in potem je pravi-l, da sam ni vedel, kako in kdaj je prišel domov."

Stari Apačnik je bil svobod-njak in je peš preromal pol Ev-rope.

"Hodila sva po cesti, po kateri so nekoč prišli naši predniki od vzhoda v naše kraje in katero so potem pustili razpasti, zara-sti, da bi se po njej noben na-rod ne mogel več pomikati in da bi zemlja, ki so jo zasedli, ostala njihova."

Ko sva prišla iz lesa na pro-sto, sva bila že na Gornjih Se-lah, sredi ravnih, rodovitnih po-lje. Gornje Sele so daleč na-okrog znane po svoji veliki ro-dovitnosti; v prejšnjih časih, ko kapitalizem sem gor še ni segel s svojimi grabežljivimi krem-plji, je bilo znano, da je vsaka selenska gospodinja tehtala naj-manj dva štara centa. A tudi potem, ko je novi, kapitalistični red zajahal našo kmečko zemljo s svojimi dolžnimi pismi, s svo-imi štacunami in z drugimi pri-dobitkami, je imel s Selanci ne-znansko veliko opraviti, preden jih je pritisnil ob tla. Trajalo je nekaj desetletij, preden so se te kmetije začele rušiti in so ti stari rodovi začeli drug za dru-gim padati. In to navzlic raz-košnemu in potratnemu življe-nju, ki je tod vladalo. Selanski sosedje so trdili, da so Gornje Sele tako rodovitne kraj, da se navzlic vsej razsopnosti in lah-koživosti ne morejo sprhati.

Kmalu sva prišla z materjo do neke take hiše, do Samca. Samčeva kmetija je bila včasih najmočnejša na vasi, kakor se imenuje skupina hiš sredi te po-lice. Zda pa se je že na zunaj poznalo, da ta domačija umira, da je v zadnjih zdihljajih. Mo-gočna in obširna poslopja so bila zanemarjena, strehe so bile vr-tne in razdrapane, plotov ni bilo nikjer več.

Mati je s trpkim licem gleda-la vse to razdejano. Dvorišče je bilo kakor mrtvašnica. Sprva ni bilo nikjer žive duše na spre-gled, ko pa sva zavila okrog hi-še, sem zagledal staro, suhljato žensko, sedečo na perivnem ka-mnu pri tlatmanu. Njena po-doba je bila kakor podoba cele domačije, žalostna, razpadajoča. Ko naju je zaslislala, je dvignila glavo in videl sem bled, a še lep star obraz, obdan z belimi lasmi.

"Kdo pa je ta?" sem vprašal pothoma.

Mati mi je odgovorila z gla-som, polnim studa:

"Ne glej tja! Vidiš, ta ženska je kriva, da je Samčeva prišla tja, kjer je danes."

In nato sem iz njenih ust sli-šal žalostno povest.

Mlada Samčeva je bila hči kmeta Gostenčnika. Bila je bo-gata in tako lepa, da ji daleč naokoli ni bilo para. Ko ji še ni bilo šestnajst let, so jo omo-žili s sosedom Samcem, kate-remu je bilo takrat že štirideset let. Kmalu ji je ta zakon po-stal prepus in začela je iskati utehe drugod. Ležala je z do-mačimi hlapci, se vozila s kočijo na sejm in na božje poti, pila in veseljala, kar se je le dalo. Doma je rodila otroke, kdo ve od koga. Priležniki so do krvi pretepaši njenega postarnega moža, ga zapirali v svinjake in ga gonili od hiše. Sele ko je odrasel domač sin, je bilo tega javnega pohujšanja konec, ker je priležnike začel preganjati. To življenje je trajalo menda kakih štirideset let. Medtem je stari Samec od žalosti umrl. Do-mačija je prišla popolnoma na nič in zdaj je vse čakalo le še konca. Samčevi otroci so se od-gole sramote razbežali po svetu in ta starka se sedaj potika o-krog hiše kakor živ, lasten strah.

Mati je govorila o njej z vid-nimi sovraštvom in ponosne kme-čke žene, ki jo boli razdejano stare, trdne hiše. Pri tem pa ji

je tu in tam ušla kaka opazka, ki je cikala tudi na njeno opravičilo. Takrat je iz nje govorila prava, naravna ženska bit. Rekla je, da bi vsega tega ne smela početi, ker se mora človek pač znati in obvladati, ali krivi so pač tudi tisti, ki so jo še tako mlado dali postarnemu možu. Zgodilo pa se je zadelj bogatije. Pa še iz take hiše je bila.

In slišal sem spet novo, po-dobno povest. Njen ded, stari Gostenčnik, je imel vse svoje življenje prilježno in tuje otro-ke. Eden njegovih pravih sinov je postal duhovnik, toda tudi on z vsem svojim vplivom očetove-ga življenja ni mogel spreme-niti. Poskušal je z vsemi sred-stvi, tudi z nasiljem, kajti bil je neznansko močan. Nekoč par volov ni moglo speljati voza ste-lje s klanca. Mimo je prišel ta sin in sam izvelkel voz na vrh. Iz jeze nad očetovim sramotnim življenjem je odšel v Ameriko. Tam je kmalu umrl, ker se je prevzdignil. Pri zidanju neke cerkve štirje delavci niso mogli dvigniti težkega kamna, on pa se je razkoračil in ga sam po-

stavil tja, kamor je spadal. "Če človek vse to ve," je kon-čala mati, "potem se Samčevki ne moremo preveč čuditi. Veli-ko tega greha je že v samem rodu."

(Dalje prihodnjič)

Revival of Old Time Dances

The swing back to the dances of another generation is spreading all over Chicago. This is evidenced by the large crowds that gather every Wednesday night at the south side Trianon ballroom to take part in Old Time dancing.

The Trianon's revival of Old Time dances fits a trend which sees the younger generation—not just the middle-aged folks—going strong for the circle two steps, the polka, the schottische, old time waltzes and even the mazurka.

Music for the dances are furnished by well-known country orchestras that specialize in melodies for Old Time dancing. For the Old Time dancing session at the Trianon on Wednesday, November 3, music will be furnished by Kenny Hofer and his Mid-Westerners.

Trianon is the most beautiful dancing spot in the country and is large enough to accommodate many thousands of dancers. It is located on Cottage Grove avenue at 62nd street on the south side of Chicago and is easy to reach by surface lines, elevated and bus.

"PROLETAREC"
Socialistično-delavski tednik
Glasilo Jugoslovanske soc. zveze
in Prosvetne matice. Pisan v
slovenskem in angleškem jeziku.
Štano 83 na celo. \$1.75 na pol.
\$1 za četr let.
NAROČITE SI GA!
Naslov:
PROLETAREC
2301 South Lawndale Avenue
CHICAGO 23, ILL.

Every WEDNESDAY-

OLD TIME Dancing

Come and join the fun for
CIRCLE TWO STEPS-OLD TIME WALTZES
POLKAS--SCHOTTISCHE--MAZURKA
MIXERS and other old time dances!
DANCING 8:30 to 12:30

WEDNESDAY-NOV 3
KENNY HOFER and his
Midwesterners
Admission \$1.05 per person
(TAX INCLUDED)
TRIANON
COTTAGE GROVE AT 62ND
Convenient to Surface Lines-Elevated & Bus--SPECIAL PARKING SPACE

"PROSVETA"
2657 S. LAWDALE AVE.
Chicago 23, Ill. 19

Vaša naročnina na "Prosveto" je potekla z dnem

V slučaju, da je od strani upravitelja kakšna pomena, nas takoj obvestite, da se lesa popravil Z bratskim pozdravom
ZA UPRAVO "PROSVETE"

CENE LISTU SO:

Za Zdrž. države in Kanado \$2.50	Za Chicago in okoličje je \$2.50
1 tednik in 0.50	1 tednik in 0.50
2 tednika in 0.50	2 tednika in 0.50
3 tednika in 0.50	3 tednika in 0.50
4 tednika in 0.50	4 tednika in 0.50
5 tednikov in 0.50	5 tednikov in 0.50

Za Evropo je: Dnevnik \$11.00 — Tednik \$2.50
Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto. Hči, ki je vaša lastnina.

Prištetu se sme le ene članice iz družine, ki to dovoljuje in ki živi ali stanujejo na enem in istem naslovu.

V nobenem slučaju ne več kot 5 tednikov

Pojasnili—Vselej kakor hitro kateri teh članov, ki so prištet, preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo mišati datum za to vsoto naročniku ali pa ustaviti dnevnik.

PROSVETA, SNPJ, 2657 S. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Priloženo pošljim naročnino za list Prosveto vsote \$

1) Ime _____ Čl. druživa št. _____

Naslov _____

Unajmite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledočih članov moje družine:

2) _____ Čl. druživa št. _____

3) _____ Čl. druživa št. _____

4) _____ Čl. druživa št. _____

5) _____ Čl. druživa št. _____

Mesto _____ Druživa _____

Nov naročnik _____ Star naročnik _____

Kadar se preselite, vselej naznanite svoj stari in novi naslovi

OD KOTELJ DO BELIH VOD

Prelihov Voranc

(Nadaljevanje)

Peter je z eno roko že segal v žep po denar, z drugo pa proti božji martri.

Miha pa križa ni dal iz rok, temveč ga je oprijel z obema rokama, ga iztegnil od sebe in ga, strmeč v njegovo žalostno podobo, začel na vso moč hvatiti:

"Pogelj ga vendar, kakšen je. Ta trnova krona na glavi in te prebite roke? Ali ni vse, kakor bi bila živa resnica? Po licu tečejo krvave kaplje in dlani so od zabitih žebeljev vse krvave. Na vašem bogu se nobena kri ne pozna. Ali te ni sram ponu-jati samo dva rajniša..."

Križ je bil tako visok kakor Miha. Božja martra, ki jo je izrezal neznani kmečki umetnik, je predstavljala umirajočega zveličarja z glavo, nagnjeno na desno stran. Trnova krona je bila tako velika, da mu je za-krivala velik del glave. Pijan-ča sta obmoknila in strmela v

križano podobo. Ker sta imela obzra vsa zaraščena, se na njih niso mogla poznati čustva, ki so ju pri tem ogledovanju navda-jala. Ni pa jima pri srch mo-glo biti kar tako, "ker je Peter čez nekaj časa spregovoril z ne-kolico presunjenim glasom:

"Če je tako, pa dam tri raj-niše..."

"Štiri daj, če se boga bojiš, če se ga le količkaj bojiš. Po-misli nekoliko na svojo zadnjo uro," je v sveti jezi zarohnel Miha.

Do zdaj sta sama barantala v sobi. Na Mihovo vpitje pa je priletela iz kuhinje mati Križ-manka. Ko je sprevidela, da kaj gre, jo je popadla jeza, da je mahoma iztrgala križ iz Mi-hovih pregrešnih rok in ju pri-čel zmerjati:

"Z bogom pa ne bosta baran-tala v moji hiši, bogokletnika sta. Sem s križem!"

dan odnesel selanskega boga do-mov na Sele, Miha in Peter pa sta ostala pri Križmanu, dokler nista zapila tudi tistega denar-ja, ki ga je Peter še gleštal.

Ko sem prvič šel na Sele, sem bil še majhen pobič. Sel sem z materjo, ki je hotela pri svetem Roku izpolniti zaoblju-bo, storojeno ob rojstvu mojega mlajšega brata. Šla je prosit za zdravje in srečo, in ga je nosila s seboj na rokah.

Bilo je jeseni in lepega sonč-nega dne. Sonce je sijalo s po-letno toploto, zrak je bil čist in bleščeč, kakršen je bil po nava-di le ob velikih praznikih, če-prav je ta dan bil delavnik. Ljudje, ki so delali po poljih, so gledali za nama in, ko so uga-nili, kam gre najina pot, so si mislili, da mora biti že kaj po-sebnega, ako gre bajtarica v de-lavnik na tako pot. Hotuljke jame so bile kmalu za nama in počasi sva se jela dvigati na se-lanske police, ki se začnejo kot za štajersko mejo. S teh polic se mi je odprl razgled na svet, ki sem ga do tihmali poznal le po opisovanju in v neznanih štuj-njah, naslikanih v otroški do-

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovanskem, češkem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Cene zmerne, unijako delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue Chicago 23, Illinois

TEL. ROCKWELL 4904